

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Компаній Олена Вікторівна

УДК [371.315.6 : 373.31 : 372.41] – 057.87

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

13.00.09 – теорія навчання

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Комунальному вищому навчальному закладі “Херсонська академія неперервної освіти” Херсонської обласної ради, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор,

член-кореспондент НАПН України

Голобородько Євдокія Петрівна,

Комунальний вищий навчальний заклад “Херсонська академія неперервної освіти” Херсонської обласної ради,
професор кафедри педагогіки і психології.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор,

Коваленко Оксана Анатоліївна,

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, завідувач кафедрою практики англійського усного та письмового мовлення;

кандидат педагогічних наук, доцент

Федоренко Юлія Петрівна,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
доцент кафедри філологічних дисциплін.

Захист відбудеться “26” вересня 2013 р. о 13³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М. Кривоноса, 2.

Автореферат розісланий “22” серпня 2013 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. У зв'язку з інформатизацією сучасного суспільства змінилися пріоритети загальноосвітньої школи. Одним із її провідних завдань стало виховання особистості, здатної до самоосвіти і саморозвитку, яка вміє опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення проблем. Такий підхід націлює на формування в учнів навичок самостійної роботи, оволодіння вміннями орієнтуватися в друкованих виданнях, працювати з ними (читати та осмислювати) тощо.

Важлива роль у розв'язанні названих завдань належить початковій ланці навчання, оскільки саме в цей період закладаються першооснови самостійної читацької діяльності (О. Хлорець) та відбуваються якісні перебудови в читацьких інтересах (Н. Бібік). Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти та створеної на його основі програми загальноосвітня школа покликана формувати читача, що здатний працювати з різними дитячими книжками, виховувати в нього потребу в систематичному читанні.

У психолого-педагогічній літературі формування читацьких інтересів розкривається в контексті досліджень пізнавальних можливостей школярів (В. Давидов, Б. Друзь, Г. Костюк, Г. Щукіна); ролі інтересу в навчально-виховному процесі (О. Киричук, А. Копчук, М. Рубінштейн, В. Сахаров, Н. Светловська, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Питання формування інтересу до читання в сучасній початковій школі України висвітлені частково. Важливі аспекти цієї проблеми відображені в наукових працях вітчизняних учених Н. Бібік, Л. Іванової, О. Коваленко, Г. Коваль, Я. Кодлюк, В. Мартиненко, М. Наумчук, О. Савченко, Ю. Федоренко, О. Янченко та інших, де визначено першооснови літературної освіти в початковій школі, проаналізовано зміст читацьких умінь та роботу з підручником. Науковий інтерес для нашого дослідження становлять праці Н. Светловської, в яких з'ясовано особливості читацької діяльності молодших школярів.

Проблема формування читацьких інтересів тісно пов'язана з такими організаційними формами навчальної діяльності предмета "Читання", як уроки класного та позакласного читання, мета яких пробудити у школярів інтерес до друкованої літератури, тобто сформувати потребу самостійно й осмислено вибирати і читати книги. Вченими досліджувалися питання змісту й методів класного та позакласного читання (М. Вашуленко, Н. Волошина, Б. Степанишин та ін.); описувалися взаємозв'язки цих уроків (М. Наумчук, В. Трунова); визначалися основні вимоги до позакласного читання (Н. Скрипченко, Г. Ткачук) тощо.

Формування інтересу до читання розглядалися в дисертаціях вітчизняних учених: М. Дубінки (розвиток пізнавального інтересу в молодших школярів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського); В. Купрас (педагогічне керівництво роботою з книгою учнів початкових класів зі зниженим зором); І. Нілової (художні компоненти структури навчальної книги як засобу розвитку пізнавального інтересу молодших школярів); Г. Підлужної (розвиток читацької

самостійності молодших школярів); О. Янченко (формування в молодших школярів уміння працювати з підручником).

Констатуючи суттєвий внесок цих науковців у розробку досліджуваної проблеми, необхідно зазначити, що їхній творчий доробок відображає окремі аспекти формування читацьких інтересів. Важливими питаннями залишаються дидактичні засади розвитку зазначених інтересів, інформаційне навчальне середовище, в якому виховуються школярі-читачі.

Педагогічні спостереження, анкетування вчителів початкових класів, дані констатувального експерименту засвідчують, що рівень сформованості читацьких інтересів учнів молодших класів не є достатнім. Це пояснюється тим, що, по-перше, часто основна увага на уроках класного та позакласного читання приділяється формуванню швидкості, правильності, виразності; по-друге, розвиток умінь, котрі є складовими читацького інтересу не стало для фахівців предметом спеціальної уваги, що в результаті знижує зацікавленість учнів до предмету “Читання”, не сприяє становленню читача, здатного читати за усвідомленим вибором.

У сучасних умовах значного збільшення засобів інформації інтерес до читання в учнів поступово знижується. Однією причин є захоплення школярів комп’ютерними іграми, Інтернетом.

Практика показує, що застосування інформаційних засобів на уроках класного та позакласного читання підвищує зацікавленість учнів до читання тощо. Ураховуючи це, перед сучасною школою ставляться завдання, спрямовані на розвиток читацьких інтересів в умовах інформаційного навчального середовища.

Поняття “інформаційне навчальне середовище” в науковій літературі не є новим. Йому присвячені наукові дослідження, в яких розглядаються питання особливостей навчання молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (В. Андрієвська, О. Кравчук, Н. Олефиренко, Л. Петухова, Н. Саражинська, О. Співаковський та ін.), можливості використання інформаційних технологій у навчальному процесі (Н. Алексеєнко, І. Дрига, В. Кір’язов, О. Кожевникова, Л. Кравчук, О. Нікулочкіна, О. Пехота, О. Таргоній, О. Трофімова, О. Щолок, О. Янкович та ін.).

Накопичений матеріал дає уявлення про специфіку застосування в шкільній практиці інформаційних засобів, проте традиційні підходи до навчання учнів початкових класів сьогодні часто лише фрагментарно узгоджуються з доктриною розвитку освіти України у ХХІ столітті, зокрема, не сприяють формуванню інтересу до читання в умовах інформаційного навчального середовища.

На основі узагальнення результатів аналізу відповідних наукових джерел і вивчення практичного досвіду розвитку читацьких інтересів в учнів початкових класів виявлено низку суперечностей між:

- необхідністю вдосконалення розвитку читацьких інтересів молодших школярів в умовах

інформаційного навчального середовища і відсутністю в достатній мірі навчально-методичного забезпечення;

– упровадженням інноваційних методів навчання, інформаційно-навчальних засобів та відсутністю цілісної технології формування читацьких інтересів в інформаційному навчальному середовищі.

Враховуючи актуальність проблеми та її значущість для педагогічної теорії й практики, наявності названих суперечностей, визначено тему дослідження: **“Дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища”**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології Комунального вищого навчального закладу “Херсонська академія неперервної освіти” Херсонської обласної ради “Теоретико-методологічні засади вдосконалення психолого-педагогічної підготовки педагогічних кадрів до навчальної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах” (державний реєстраційний номер 0104U10624). Тема дисертації затверджена вченою радою Комунального вищого навчального закладу “Херсонська академія неперервної освіти” Херсонської обласної ради (протокол № 5 від 18.11.2011 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 31.01.2012 року).

Об’єкт дослідження – формування читацьких інтересів молодших школярів.

Предмет дослідження – дидактичні засади формування читацьких інтересів учнів початкової школи в інформаційному навчальному середовищі.

Мета дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні дидактичних засад формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища на уроках класного та позакласного читання.

Реалізація поставленої мети передбачає послідовне розв’язання таких **завдань**:

- 1) виявити стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці навчання й уточнити зміст понять “читацькі інтереси”, “інформаційне навчальне середовище”;
- 2) визначити принципи, методи, організаційні форми навчальної діяльності формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі;
- 3) розробити технологію формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі на уроках класного й позакласного читання та відобразити її в моделі;
- 4) перевірити ефективність розробленої технології.

З метою розв’язання поставлених завдань використовувалися такі **методи** дослідження:

- 1) *теоретичні* (аналіз наукової літератури для порівняння та зіставлення різних поглядів на

обрану проблему; визначення поняттєвого апарату; проаналізувати дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів; моделювання навчального процесу; порівняння) для виявлення теоретичних аспектів формування читацьких інтересів в умовах інформаційного навчального середовища;

2) *емпіричні* (анкетування вчителів, учнів, інтерв'ювання, бесіди, педагогічний експеримент) з метою з'ясування стану сформованості цих інтересів у школярів в інформаційному навчальному середовищі та впровадження розробленої технології;

3) *методи математичної статистики* для аналізу емпіричних даних.

Експериментальною базою виступили спеціалізована школа I-III ступенів № 24 з поглибленим вивченням математики, фізики та англійської мови Херсонської міської ради, Олександрівська загальноосвітня школа I-III ступенів Білозерського району Херсонської області, загальноосвітня школа I-III ступенів № 23 м.Тернополя, Криворізька педагогічна гімназія, загальноосвітня школа I-III ступенів № 1 м.Брянки Луганської області. Дослідно-експериментальною роботою охоплено 425 школярів молодших класів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* теоретично обґрунтовано дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі, до яких віднесено: принципи, що співвідносяться з цілями (всебічного розвитку особистості, цілісності навчально-виховного процесу, природовідповідності), змістом (науковості, доступності, зацікавленості, системності і послідовності, наступності та перспективності, проблемності, мотивації, наочності), формами організації роботи (індивідуалізації та диференціації навчання, співробітництва) і результатами розвитку читацьких інтересів (міцності); методи, кваліфіковані за джерелом інформації (словесні – розповідь, пояснення, бесіда, робота з друкованою та електронною книгою; практичні – вправи, літературна гра; наочні – ілюстрування, демонстрування, відеометод), за характером самостійної діяльності (репродуктивний, частково-пошуковий, проблемний), результатами контролю/самоконтролю (практичний контроль, тестова перевірка); форми організації навчальної діяльності (класне та позакласне читання) та практичної роботи (фронтальна, групова, індивідуальна);

– на основі обґрунтованих дидактичних засад *розроблено* технологію формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі на уроках класного і позакласного читання та відображено її в моделі, в якій взаємопов'язані мета, зміст навчання (знання, уміння), етапи формування читацьких інтересів, методи (розповідь – “Як правильно читати книги”, “Хвилинка цікавинки”, пояснення, бесіда – “Давайте познайомимось”, робота з друкованою книгою – “Орієнтуємося в книжковому апараті”, “Упізнайте мене”, електронною книгою – “Попрацюйте зі мною”; практичні – вправи, літературна гра; наочні – ілюстрування,

демонстрування, відео метод – “Послухайте/погляньте та скажіть”, репродуктивний – “Звітуємо про улюблені книжки за алгоритмом”, частково-пошуковий – “Знайдіть мене”, проблемний – “Відшукайте мене”, практичний контроль, тестова перевірка), форми, етапи проведення традиційних уроків (мотивація та орієнтування; сприймання нового матеріалу / твору; робота з підручником та книгою / аналіз тексту; закріплення; контроль) і нестандартних (мотивація та орієнтування; сприймання матеріалу уроку; підсумок), критерії (мотиваційний, практичний, творчий) та рівнів (високий, достатній, середній, низький) сформованості читацьких інтересів, інформаційне навчальне середовище, результат;

- уточнено зміст понять “читацькі інтереси”, “інформаційне навчальне середовище”;
- подальшого розвитку набули зміст і структура уроків класного та позакласного читання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці програми, яка за побудовою відповідає програмі початкової школи, затвердженої Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України у 2012 році, а також у підготовці методичних рекомендацій, спрямованих на формування читацьких інтересів в умовах інформаційного навчального середовища, що складаються з теоретичної частини, де пропонується до кожного етапу розвитку читацьких інтересів (підготовчий, початковий, основний) певне коло знань, умінь, та з практичної частини, котра включає в себе розроблені заняття класного і позакласного читання з використанням інформаційно-навчальних засобів, відповідно підібраний дидактичний матеріал.

Створена програма і методичні рекомендації можуть бути ефективно використані вчителями початкових класів, викладачами і студентами педагогічних закладів, укладачами програм, авторами підручників, методичних посібників.

Особистий внесок здобувача. У спільній публікації [8] дисертанту належить висвітлення теоретичних положень з формування читацьких інтересів молодших школярів та розроблені уроки класного і позакласного читання.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на *міжнародних наукових конференціях*: “Міжкультурні комунікації: інформаційно-комунікативні технології в лінгвістиці” (Алушта, 2012 р.); “Мова і культура” (Київ, 2012 р.); “Русский язык и литература в школе и в вузе: проблемы изучения и преподавания” (Горлівка-Юр’ївка, 2012 р.); “Інноваційні процеси в освітньому просторі: доступність, ефективність, якість” (Луганськ, 2012 р.); Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика (Херсон, 2013 р.); *Всеукраїнських науково-практичних конференціях*: “Сучасний урок мови й літератури: проблеми, пошуки, перспективи” (Глухів, 2012 р.); *Всеукраїнських науково-методичних конференціях*: “Психолого-педагогічні засади діяльності вчителя: історія, теорія, практика” (Херсон, 2012 р.); *Всеукраїнських педагогічних читаннях*: “Упровадження нового змісту початкової освіти: теорія і практика” (Полтава, 2012 р.).

Матеріали наукового дослідження **впроваджено** в навчальний процес спеціалізованої школи I-III ступенів № 24 з поглибленим вивченням математики, фізики та англійської мови Херсонської міської ради (акт № 22 від 01.02.2013 р.), Олександрівської ЗОШ I-III ступенів Білозерського району Херсонської області (акт № 9 від 6.02.2013 р.), загальноосвітньої школи I-III ступенів № 23 м. Тернополя (акт № 88/03 від 5.02.2013 р.), Криворізької педагогічної гімназії (акт № 83 від 04.02.2013 р.), загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 м. Брянки Луганської області (акт № 24 від 21.02.2013 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження відображені в 12 публікаціях, із них 7 статей – у наукових фахових виданнях; 1 – у зарубіжному виданні, 3 – у збірниках конференцій, 1 – методичні рекомендації.

Структура дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (258 найменувань), 10 додатків. У роботі наведено 9 таблиць, 5 рисунків. Основний зміст дисертації викладено на 170 сторінках. Загальний обсяг роботи складає 241 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, завдання, описано методи, висвітлено наукову новизну, особистий внесок автора та практичну значущість, подано відомості про апробацію і впровадження результатів дослідження.

У першому розділі **“Теоретичні аспекти формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища”**; уточнено поняття “інтерес”, “читацькі інтереси”, “інформаційне навчальне середовище”, “формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі”; проаналізовано особливості інформаційно-навчальних засобів; визначено психологічні чинники розвитку читацьких інтересів молодших школярів; розкрито дидактичні засади формування досліджуваних інтересів.

Аналіз педагогічної літератури вказує на те, що проблема виховання школярів-читачів не є новою. Їй значну увагу приділяли вчені та філософи минулих століть, зокрема Я. Коменський, В. Острогорський, В. Стоюнін, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. У своїх працях дослідники наголошували на необхідності розвивати читацьку самостійність учнів тощо.

Зростання інтересу до проблем виховання школярів-читачів у 70-х роках минулого століття підтверджується появою наукових досліджень Б. Друзь, О. Киричук, А. Копчук, М. Рубінштейн, В. Сахарова, Н. Светловської, Г. Щукіної та ін. Учені розкривають роль інтересу в навчально-виховному процесі, визначають його особливості, види.

На сучасному етапі дослідниками Я. Кодлюк, В. Мартиненко, В. Купрас, Г. Підлужною, Г. Ткачук, В. Труновою, О. Янченко детально висвітлюються питання підвищення ефективності

основних організаційних форм навчання, роботи з книгою.

Для тлумачення поняття “інтерес” обрано таке визначення: *інтерес* – пізнавально-емоційна спрямованість особистості на вивчення певних предметів і практичне оволодіння ними.

Особливою і важливою формою інтересів є читацькі інтереси учнів. Розділяючи думки вчених (О. Копчук, М. Рубінштейн, О. Савченко, В. Сахаров, Б. Умнов та ін.) та не заперечуючи доцільності інших підходів до визначення читацького інтересу, у контексті теми нашого дослідження під *читацькими інтересами* розуміємо: а) форму вияву пізнавальної потреби (читати, щоб знати), що спонукає до свідомої діяльності з колом книжок, котрим читач надає перевагу; б) сукупність умінь, що свідчать про сформованість цих інтересів.

На підставі наукових праць В. Андрієвської, Н. Алексеєнко, І. Гальперіна, Я. Кодлюк, О. Малихіна, С. Нечаєва, О. Нікулочкіної, Т. Рамзаєвої, О. Савченко, Н. Саражинської, Н. Светловської, З. Тураєвої, С. Хомич та інших з'ясовано, що *інформаційне навчальне середовище* представляє собою педагогічний комплекс інформаційно-навчальних засобів, що поєднують в собі друковані та електронні видання, різножанрові твори, технічні засоби, наочні матеріали, спрямовані на формування читацьких інтересів молодших школярів.

Визначившись із сутністю читацьких інтересів та інформаційного навчального середовища, під *формуванням читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища* розуміємо володіння учнями набором знань та вмінь, що свідчать про сформованість читацьких інтересів, і здатність свідомо застосовувати їх у роботі з колом друкованих та електронних видань, а також з інформацією одержаною з різних інформаційно-навчальних засобах.

Дослідження Л. Добраєва, М. Жинкіна, І. Зимньої, З. Кличнікової, Є. Корнієнко, А. Крутецького, О. Леонтєва, Г. Люблинської, І. Мейжиса, Н. Молдавської, О. Нікіфорової, З. Романовської, Г. Чуланової переконують, що пробудження читацьких інтересів обумовлене мотивом, рівнем розвитку уваги, сприйняття, уяви, пам'яті, мислення дитини певного віку. Важливість аналізу зазначених психологічних процесів полягає в необхідності врахування особливостей їх функціонування з метою розробки технології формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища.

Результативність роботи з формування зазначених інтересів в інформаційному навчальному середовищі залежить від *дидактичних засад*, що розуміються як сукупність вимог, способів реалізації діяльності вчителя та учнів, упровадження яких у практику підвищує якість навчального процесу.

Враховуючи наукові дослідження Ю. Бабанського, М. Вашуленка, Є. Голобородько, М. Данилова, І. Малафіїка, Н. Мойсеюк, В. Онищука, К. Плиско, О. Савченко, М. Скаткіна, В. Чайки та інших науковців, виділяємо групу *принципів*, що співвідносяться з цілями (всебічного

розвитку особистості, цілісності навчально-виховного процесу, природовідповідності), змістом (науковості, доступності, зацікавленості, системності і послідовності, наступності та перспективності, проблемності, мотивації, наочності), формами організації роботи (індивідуалізації та диференціації навчання, співробітництва) і результатами розвитку читацьких інтересів (міцності).

Процес формування читацьких інтересів в інформаційному навчальному середовищі здійснюється за допомогою методів, виокремленні за такими ознаками, як: джерело інформації (словесні – розповідь, пояснення, бесіда, робота з книгою, електронною книгою, практичні – вправи, літературна гра, наочні – ілюстрування, демонстрування, відеометод); характер самостійної діяльності (репродуктивний, частково-пошуковий, проблемний); результат контролю/самоконтролю (практичний контроль, тестова перевірка).

Дидактичну концепцію, що складає основу формування читацьких інтересів молодших школярів, реалізують *форми організації навчальної діяльності* (уроки класного та позакласного читання) та практичної *роботи* (фронтальна, групова, індивідуальна). Під час роботи над формуванням читацьких інтересів доречно застосовувати як традиційні види уроків, так і нестандартні.

Частиною дидактичних засад є технологія. Виходячи з теми нашого дослідження, *технологія* – це шлях формування читацьких інтересів у межах уроків класного та позакласного читання з урахуванням сукупності і послідовності методів і процесів, спрямованих на одержання запланованого результату. Складовими технології є мета, зміст, форми, методи, засоби, діагностичний інструментарій, результат, котрі вказують на шлях формування зазначених інтересів (Н.Мойсеюк, О. Янкович).

У другому розділі **“Стан формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища”** проаналізовано чинні програми, підручники, навчально-методичні посібники з теми дослідження; охарактеризовано та уточнено критерії і рівні оцінювання відповідних інтересів; описано результати констатувального зрізу.

Детальний аналіз програми початкової школи засвідчує, що її зміст націлює вчителів на формування читацьких інтересів школярів початкових класів. Проте список необхідних умінь потребує розширення та конкретизації з урахуванням інформаційного навчального середовища, а саме: працювати з друкованими виданнями (вибирати, орієнтуватися в них, читати та осмислювати), знаходити інформацію в різних інформаційно-навчальних засобах тощо.

У підручниках “Буквар” (автори М. Вашуленко, Н. Скрипченко), “Читанка” (автор О. Савченко) наявні а) тексти та позатекстові компоненти; б) завдання на розуміння тексту, розвиток технічної сторони читання. Доцільно для формування читацьких інтересів збагатити пізнавальну інформацію, а також завдання, спрямовані на роботу з книгою.

Вивчення навчально-методичного забезпечення доводить, що питання розвитку читацьких інтересів та застосування інформаційно-навчальних засобів навчання цікавить багатьох спеціалістів. Але відомості, що рекомендують учені, не включають достатньої кількості інформації про формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі.

На підставі анкетування, інтерв'ювання, спостереження за педагогічним досвідом вчителів, а також анкетування і бесід з учнями виявлено основні причини, що призводять до зниження інтересу до читання: нестача належної кількості матеріалу, що позбавляє вчителів надійного орієнтування у виборі дидактичних засад; слабка обізнаність вчителів не тільки з розвитку читацького інтересу, але й в роботі з інформаційно-навчальними засобами; недостатнє володіння школярами знаннями та вміннями, котрі дають можливість без зусиль читати за усвідомленим вибором.

Наслідками цих причин є невміння молодших школярів організувати самостійну діяльність з книгою; відсутність зацікавленості їх до уроків читання; проведення вільного часу за комп'ютером тощо.

Для встановлення рівня сформованості читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі проведено констатувальний зріз, на етапі якого визначалися критерії оцінювання (мотиваційний, практичний та творчий) і рівні:

високий – мають учні, котрі самостійно проявляють інтерес до друкованих видань, творів; розрізняють, наводять приклади книжок (творів) за жанрами, тематикою, авторською належністю; вільно обирають видання; орієнтуються в позатекстових компонентах підручників, книг, періодики, змісті твору; без особливих зусиль усвідомлюють інформацію в інформаційно-навчальних засобах та працюють з нею; вдало справляються з творчими завданнями;

достатній – характеризується інтересом школярів до декількох друкованих видань, творів (можуть навести приклади 4-5 програмних творів, авторів); умінням вибирати книги (твори) за допомогою бібліографічного апарату за вказівками вчителя, орієнтуватися в позатекстових компонентах підручника, книги, газет, журналів, у структурі видань; незначними недоліками в самостійному виборі книжок, розумінні змісту тексту та інформації в інформаційно-навчальних засобах, у виконанні творчих завдань;

середній – спостерігається в учнів, які проявляють інтерес до запропонованих книжок (можуть навести приклади 2-3 програмних творів), затрудняються у прізвищах письменників; вибирають друковані видання за бібліографічним апаратом, жанром, тематикою, іноді припускаючись неточностей; за допомогою вчителя орієнтуються у структурі підручника, книги, періодики, додаткової літератури, тексту, позатекстових компонентах; аналізують і усвідомлюють поверхово твір та інформацію в інформаційно-навчальних засобах, з помилками виконують творчі

завдання;

низький – виявляють учні, які за допомогою вчителя називають один лише твір, не вказуючи на авторську, жанрову, тематичну приналежність; не вміють добирати самостійно друковані видання, твори; помиляються під час роботи з бібліографічним апаратом підручника, книги, періодики; не завжди навіть за допомогою вчителя орієнтуються у структурі видань, тексту, позатекстових компонентах, змісті книжки (твору), матеріалах інформаційно-навчальних засобів; невдало виконують творчі завдання.

На підставі кількісного та якісного аналізу було встановлено, що школярі показали невисокі показники розвитку зазначених інтересів в інформаційному навчальному середовищі.

Отже, аналіз стану досліджуваної проблеми підтвердив необхідність створення технології формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі.

У третьому розділі **“Експериментальна технологія формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища ”** представлено технологію формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища (див. рис. 1); описано процес і результати формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту.

Розвиток читацьких інтересів здійснювався відповідно до запропонованої технології формування досліджуваних інтересів, що містить мету, зміст навчання, методи, форми організації навчальної діяльності та практичної роботи, етапи, інформаційно-навчальні засоби, діагностичний інструментарій, результат.

Важливим компонентом технології є її мета, яка полягає у формуванні читацьких інтересів молодших школярів на уроках класного та позакласного читання в умовах інформаційного навчального середовища.

Зміст технології складають знання та вміння, необхідні для формування читацьких інтересів у молодших школярів 1-4 класів. Це такі знання: обкладинка, титульна сторінка, заголовок, автор, малюнок, шрифтові та кольорові виділення, казка, загадка, вірш, тема тощо. Вміння: користуватися основними елементами друкованих видань, вибирати потрібну літературу, самостійно працювати з нею (читати, осмислювати), знати прийоми знаходження книг, газет, журналів, довідкової літератури в шкільній бібліотеці та електронній, розрізняти жанри і тематику творів, усвідомлювати та знаходити інформацію в різних інформаційно-навчальних засобах.

Забезпечити позитивний результат формування інтересу до читання сприяли *методи*, класифіковані за джерелом інформації (словесні: розповідь – “Хвилинка цікавинки”; пояснення; бесіда – “Давайте познайомимось”, робота з друкованою книгою – “Орієнтуємося в книжковому апараті”, “Упізнайте мене”, електронною книгою – “Попрацюйте зі мною”; практичні: вправи, літературна гра; наочні: ілюстрування, демонстрування, відеометод – “Послухайте/погляньте та

скажіть”); характером самостійної пізнавальної діяльності: репродуктивні – “Звітуємо про улюблені книжки за алгоритмом”, частково-пошукові – “Знайдіть мене”, проблемні – “Відшукайте мене”); результатами контролю/ самоконтролю (практичний контроль, тести).

Складовою технології формування читацьких інтересів є *форми організації навчальної діяльності* (уроки класного та позакласного читання) *та роботи* (фронтальна, групова, індивідуальна). Класне та позакласне читання реалізуються на основі традиційних та нестандартних уроків (вікторини, урок-звіт, урок-зустріч, урок-КВК тощо).

Традиційні уроки впроваджуються за допомогою п’ятиступеневої структури (мотивація та орієнтування; сприймання нового матеріалу / твору; робота з підручником та книгою / аналіз тексту; закріплення; контроль); нестандартні трьохступеневої структури (мотивація та орієнтування; сприймання матеріалу уроку; підсумок).

Реалізація технології формування читацьких інтересів здійснюється поетапно. *Підготовчий* етап характеризується набуттям початкових умінь працювати з підручником “Буквар”, книгою та текстом, слуханням твору; на основі запитань учителя усвідомлюванням змісту інформаційно-навчальних засобів, роботою з ними (крім Інтернету).

Початковий етап – передбачає напівсамостійну читацьку діяльність. Читання тексту (твору) реалізується через прослуховування та самостійне причитування. Учні працюють з позатекстовими компонентами підручника “Читанка” та книжки, вчать самостійно визначати зміст кожного видання, вибирати потрібне з кількох запропонованих за вказаними учителем ознаками, усвідомлювати не тільки тему, але й основну думку та ін. Школярі відповідають на запитання щодо змісту інформаційно-навчальних засобів, працюють з ними, у тому числі з Інтернетом, за окресленими вчителем показниками.

Основний етап націлює на формування вмінь добирати і читати книги без допомоги вчителя поза класом; на колективне обговорення того, що діти прочитали заздалегідь. Читацьке коло поповнюється періодичними виданнями, електронними книгами, науково-популярною літературою та ін. За завданнями вчителя здійснюється робота з інформаційно-навчальними засобами.

Важливим компонентом технології є інформаційне навчальне середовище, котре включає інформаційно-навчальні засоби: друковані та електронні видання, різножанрові твори, наочні матеріали, технічні засоби. На основі перших двох засобів формуються вміння, що свідчать про сформованість читацьких інтересів; за допомогою інших засобів здійснюється зацікавленість темою уроку, автором, книгою, пізнавальною інформацією, закріплення тощо.

Результат – достатній і високий рівні сформованості читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі.

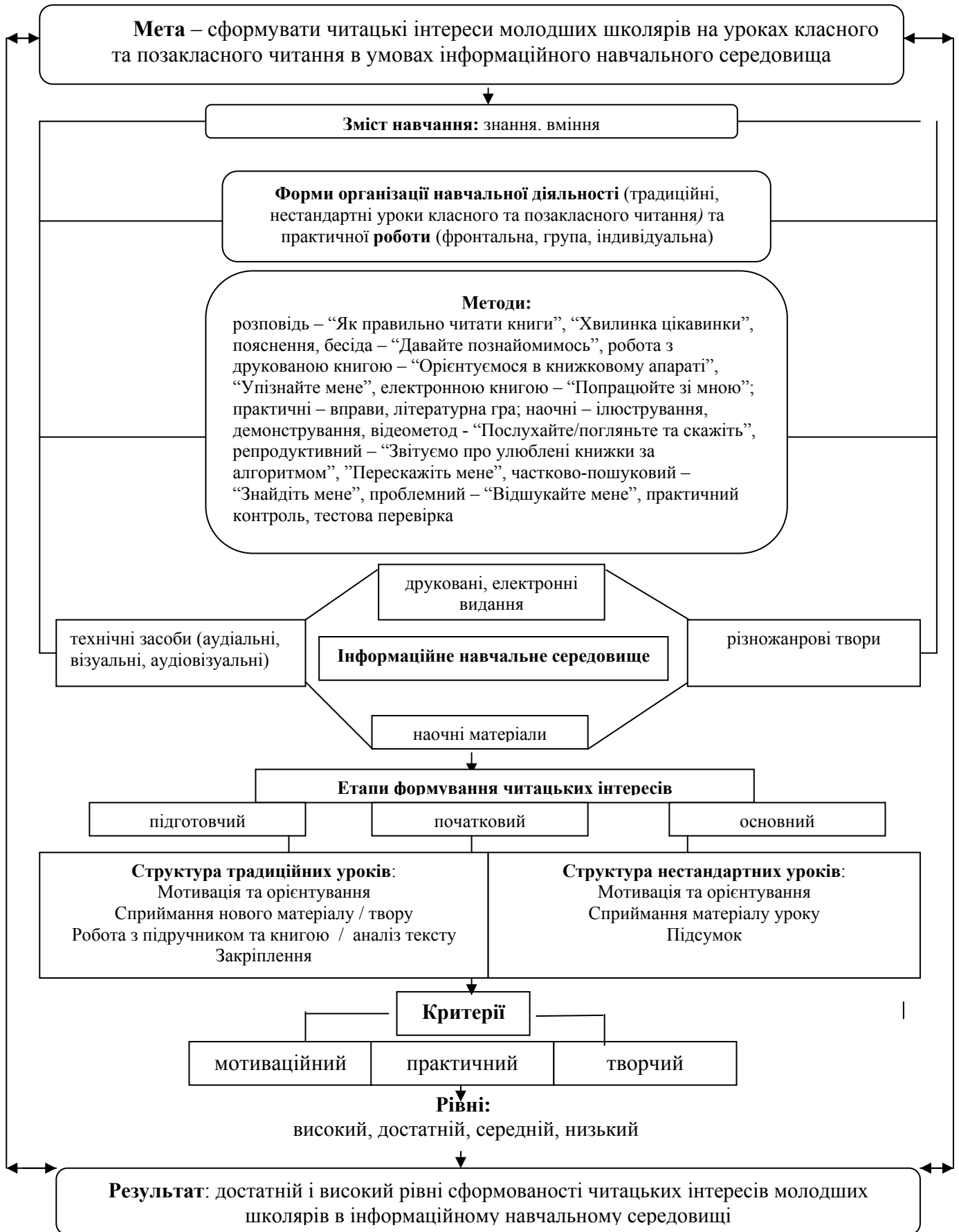

Рис. 1. Модель технології формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища

З метою перевірки ефективності технології формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі наприкінці дослідного навчання проведено контрольний зріз, що складався з трьох видів робіт: а) надання відповідей на спеціально підготовлені запитання анкети за класами; б) виконання практичних завдань; в) бесіда.

Під час перевірки тестових контрольних робіт з'ясовано доцільність відібраного теоретичного матеріалу. Результати цієї роботи підтверджують, що набуті знання забезпечують формування читацьких інтересів.

Для встановлення рівня сформованості читацьких інтересів школярів було розроблено контрольні завдання, оцінювання яких здійснювалося за тими ж критеріями, що і результати констатувального зрізу.

Крім того, проведено з учнями КК та ЕК бесіду, мета якої – порівняти відповіді до та після проведення формувального експерименту, з'ясувати ставлення школярів до читання, визначити коло їх читання тощо. Результати бесіди вказують на те, що, на відміну від констатувального зрізу, відсоток дітей ЕК, які у вільний час люблять читати, підвищився приблизно в 1,5 рази, у КК майже залишився на тому ж рівні; коло читацьких інтересів за жанрами, тематикою збільшилося в ЕК у 3 рази, в КК – у 1,5.

Порівняти позитивні зрушення в рівнях сформованості читацьких інтересів експериментальних і контрольних класів до і після експериментального навчання дозволили результати, подані в табл.1.

Таблиця 1

Узагальнені результати рівнів сформованості читацьких інтересів учнів молодших класів до початку формувального експерименту та після нього

Рівні	до початку експерименту				у кінці експерименту			
	ЕК		КК		ЕК		КК	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
високий	29	13,8	29	13,5	40	19,0	31	14,4
достатній	70	33,3	71	33,0	81	38,6	69	32,1
середній	75	35,7	78	36,3	62	29,5	81	37,7
низький	36	17,2	37	17,2	27	12,9	34	15,8
Разом	210	100	215	100	210	100	215	100

Отже, в усіх класах у кінці формувального експерименту відбулися позитивні зміни. В експериментальних класах показники збільшилися на високому рівні на 5,2%, достатньому – на 5,3% у порівнянні з контрольними.

Загалом в ЕК рівень сформованості читацьких інтересів в інформаційному навчальному середовищі підвищився приблизно на 11%, що відбито в діаграмі (рис.2.).

Для статистичної перевірки достовірності отриманих результатів був використаний метод

математичної статистики Пірсона – лінійна кореляція та критерій χ^2 . Математична обробка кількісних даних дала змогу зробити статистично обґрунтований висновок про те, що між двома явищами (теоретичним матеріалом і практичним) існує тісний зв'язок, а також між класами до початку і після експерименту наявні якісні відмінності.

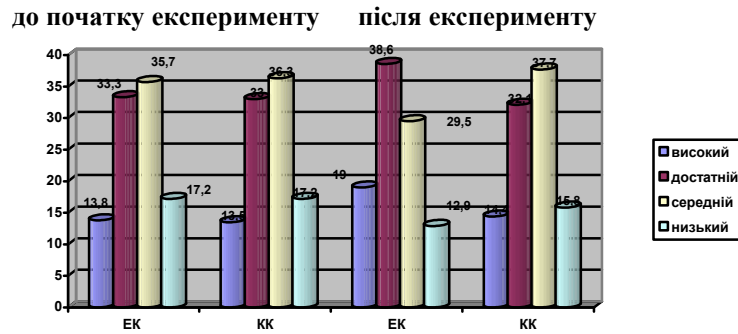

Рис. 2. Рівні сформованості читацьких інтересів молодших школярів ЕК та КК до початку формувального експерименту та після нього

Більш високі результати навчальної діяльності в експериментальних класах свідчать про позитивну динаміку розвитку читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища при застосуванні запропонованої технології.

ВИСНОВКИ

Теоретичні і практичні результати дослідження дають змогу зробити такі **висновки**:

1. На підставі аналізу теоретичних і практичних матеріалів з педагогіки, лінгвістики, психології, дидактики:

- уточнено дефініції основних понять теми дослідження: *“інтерес”* – пізнавально-емоційна спрямованість особистості на вивчення певних предметів і практичне оволодіння ними; *“читацькі інтереси”* – форма вияву пізнавальної потреби (читати, щоб знати), що спонукає до свідомої діяльності з колом книжок, котрим читач надає перевагу; б) сукупність умінь, що свідчать про сформованість цих інтересів; *“інформаційне навчальне середовище”* – педагогічний комплекс інформаційно-навчальних засобів, що поєднують в собі друковані та електронні видання, різножанрові твори, технічні засоби, наочні матеріали, спрямовані на формування читацьких інтересів молодших школярів; *“формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища”* – володіння учнями набором знань та вмінь, що свідчать про сформованість читацьких інтересів, і здатність свідомо застосовувати їх у роботі з колом друкованих та електронних видань, а також з інформацією одержаною з різних інформаційно-навчальних засобах;

- враховано особливості інформаційно-навчальних засобів та психологічних чинників (мотив, увага, сприймання, пам'ять та мислення) формування читацьких інтересів;

Аналіз програм, підручників, навчально-методичної літератури засвідчили, що навчальні матеріали та чинні програми в неповній мірі забезпечують вчителів знаннями, вміннями та необхідним дидактичним матеріалом з розвитку читацьких інтересів в інформаційного навчального середовищі. Недостатність методичного забезпечення процесу розвитку читацьких інтересів не дає змоги вчителям доцільно методично керувати цим процесом.

Опитування вчителів, спостереження та знайомство з їх педагогічним досвідом, а також анкетування й бесіди з учнями дали змогу виділити основні причини падіння інтересу до читання, наслідками яких є: невміння школярів працювати з друкованими виданнями, організовувати самостійну діяльність з книгою; відсутність зацікавленості до уроків читання.

Серед діагностичних процедур формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі важливе значення має встановлення критеріїв оцінювання (мотиваційний, практичний, творчий) та рівнів сформованості зазначених інтересів.

Констатувальний зріз, проведений у початковий класах, нерідко свідчив про недостатній рівень розвитку досліджуваних інтересів, що зумовило необхідність впроваджувати у практику школи розроблену технологію формування читацьких інтересів в інформаційному навчальному середовищі.

2. Теоретично обґрунтовано дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів в інформаційному навчальному середовищі, до яких віднесено принципи, котрі співвідносилися із цілями, змістом, формами організації, результатами; методи, виокремлені за джерелом інформації (словесні (розповідь, бесіда, пояснення, робота з друкованою та електронною книгою), практичні (вправи, літературна гра), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод)), характером самостійної пізнавальної діяльності (репродуктивні, частково-пошукові, проблемні), результатом контролю/самоконтролю (усний контроль, тестова перевірка); форми організації навчальної діяльності (уроки класного та позакласного читання) та практичної роботи (фронтальна, групова, індивідуальна).

3. Технологія формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища включає мету, зміст навчання, методи, форми, етапи, діагностичний інструментарій (критерії та рівні), результат, а також інформаційно-навчальні засоби.

У процесі реалізації технології під час формувального експерименту проводилася робота, метою якої були: оволодіння практичним шляхом, починаючи з першого класу, окремими теоретичними знаннями; розвиток умінь користуватися основними елементами друкованих видань, вибирати потрібну літературу, самостійно працювати з нею (читати та осмислювати), знати прийоми знаходження книг, газет, журналів, довідкової літератури в шкільній бібліотеці та

електронній, розрізняти жанри та тематику творів, усвідомлювати та знаходити інформацію в різних інформаційно-навчальних засобах.

Технологія включала спеціально організовану діяльність, котра реалізовувалася на основі вдосконаленого змісту і структури уроків класного та позакласного читання. Традиційні уроки характеризувалися п'ятиступеневою структурою (мотивація та орієнтування, сприймання нового матеріалу / твору, робота з підручником та книгою / аналіз тексту, закріплення, контроль); нестандартні – трьохступеневою структурою (мотивація та орієнтування, сприймання матеріалу уроку, підсумок).

Впровадження технології здійснювалося на основі трьох етапів (підготовчого, початкового, основного), котрі передбачали розвиток початкових умінь працювати з друкованими виданнями, текстом, інформаційно-навчальними засобами, слухання і усвідомлення твору, який читає вчитель; напівсамостійну та самостійну не тільки читацьку діяльність, але й роботу із зазначеними засобами.

Спроектвана технологія зумовлювала використання на уроках читання інформаційно-навчальних засобів: друкованих та електронних видань, різножанрових творів, технічних засобів, наочних матеріалів. На основі видань та творів формуються вміння, що свідчать про сформованість читацьких інтересів; інших – здійснюється зацікавленість темою уроку, автором, книгою, творчістю письменника, пізнавальною інформацією, знайомство з прийомами знаходження літератури, закріплення тощо.

Окреслені в технології критерії та рівні дають змогу об'єктивно оцінити та встановити позитивні результати формування зазначених інтересів.

4. Результати контрольних зрізів на завершальному етапі експерименту продемонстрували позитивні зрушення рівнів сформованості читацьких інтересів в учнів ЕК порівняно з КК. Загалом показники формування читацьких інтересів в експериментальних класах підвищилися на 11% за допомогою ефективного використання відповідних дидактичних засад (високий на 5,2%, достатній – 5,3%).

Дисертаційне дослідження не претендує на остаточне розв'язання всіх аспектів порушеної проблеми. Перспективними для подальшого дослідження залишаються питання наступності та перспективності формування читацьких інтересів в інформаційному навчальному середовищі; дидактичні умови пробудження інтересу до читання та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Компаній О. В. Використання інформаційних ресурсів у процесі розвитку інтересу до читання / О. В. Компаній // Педагогічний альманах. – Херсон : КВНЗ “Херсонська академія

непевної освіти”, 2012. – Вип. 17. – С. 52 – 56.

2. Компаній О. В. Методичні засади формування читацького інтересу молодших школярів / О. В. Компаній // Імідж сучасного педагога. – 2012. – № 7 (126). – С. 28–30.

3. Компаній Е. В. Модель формування читальських інтересів младших школьников в інформаційно-обучаючій середі / Е. В. Компаній // Педагогический альманах : научно-практический журнал ПГУ им. Т. Шевченка. – Тирасполь : Изд-во Приднестровского ун-та, 2013. – С. 74 – 77.

4. Компаній О. В. Навичка читання учнів початкових класів як педагогічна проблема / О. В. Компаній // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. – Херсон : КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 2012. – Вип. 14. – С. 52 – 56.

5. Компаній О. В. Окремі аспекти формування читацького інтересу учнів початкової школи / О. В. Компаній // Ученые записки Таврического национального ун-та им. В. И. Вернадского : Серия “Филология. Социальные коммуникации”. – Симферополь, 2012. – Т.25 (64), № 1. Ч. 2. – С. 212 – 217.

6. Компаній О. В. Формування читацьких інтересів молодших школярів з використанням мультимедіа та Інтернету / О. В. Компаній // Початкова школа. – 2013. – № 3. – С. 17–20.

7. Компаній О. В. Шляхи формування читацьких інтересів молодших школярів / О. В. Компаній // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. – Кривий ріг : КПІ КНУ, 2012. – Вип. 34. – С. 66 – 72.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

8. Голобородько Є. П. Формування читацьких інтересів учнів початкових класів в інформаційно-навчальному середовищі : методичні рекомендації / Є. П. Голобородько, О. В. Компаній. – Херсон : КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 2011 р. – 78 с.

9. Компаній О. В. Реалізація принципів навчання у процесі формування читацьких інтересів молодших школярів / О. В. Компаній // Таврійський вісник освіти : наук.-метод. журнал. – Херсон, 2012. – № 3 (39). – С. 27 – 31.

10. Компаній О. В. Формування читацьких інтересів в учнів 1 класу в інформаційно-навчальному середовищі / О. В. Компаній // Русский язык и литература в школе и в вузе: проблемы изучения и преподавания : материалы Международной научной конференции (Горловка-Юрьевка, 13-16 сентября 2012 г.) – Горловский институт иностранных языков. – Горловка, 2012. – С. 405 – 409.

11. Компаній О. В. Формування читацьких інтересів в учнів 3 класу в інформаційно-навчальному середовищі / О. В. Компаній // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка . Педагогічні науки : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Луганськ, 13-15 листопада 2012 р.) – Луганський національний університет. – Луганськ, 2012. –

12. Компаній О. В. Формування читацьких інтересів в теорії та практиці навчання / О. В. Компаній // Педагогічний альманах : матеріали Міжнародної науково-практичної ВЕБ-конференції (Херсон, 15-16 травня 2013 р.). – КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти” – Херсон, 2013. – Вип. 19. – С. 52 – 56.

АНОТАЦІЯ

Компаній О.В. Дидактичні засади формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України. – Тернопіль, 2013.

У дисертації обґрунтовано дидактичні засади формування читацьких інтересів в інформаційному навчальному середовищі, до яких віднесено принципи, методи, форми організації навчальної діяльності та роботи; уточнено зміст основних понять. Встановлено, що складовими читацького інтересу є знання та вміння; формування зазначених інтересів відбувається на основі спеціально організованої роботи класного і позакласного читання, яка передбачає п'ятиступеневу структуру традиційних уроків та трьохступеневу – нестандартних уроків; допомагають формувати інтерес до читання такі інформаційно-навчальні засоби, як друковані та електронні видання, різножанрові твори, технічні засоби та наочні матеріали. Перші два формують уміння, що свідчать про сформованість цих інтересів, інші – застосовуються для зацікавленості темою уроку, книжкою, творчістю письменника, закріплення тощо.

Спроектовано технологію формування читацьких інтересів молодших школярів в умовах інформаційного навчального середовища, яка включає мету, зміст навчання, методи, форми організаційні навчальної діяльності та практичної роботи, діагностичний інструментарій, інформаційно-навчальні засоби, етапи, результат.

Ключові слова: інтерес, читацькі інтереси, інформаційне навчальне середовище, інформаційні засоби, дидактичні засади, молодші школярі, технологія.

АННОТАЦИЯ

Компаній Е.В. Дидактические основы формирования читательских интересов младших школьников в условиях информационной обучающей среды. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Тернопольский национальный педагогический университет имени

Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины. – Тернополь, 2013.

Диссертация посвящена исследованию проблемы дидактических основ формирования читательских интересов младших школьников в информационной обучающей среде.

Во введении обосновывается выбор темы и актуальность исследования, формулируется его цель, задачи, определяется объект, предмет, освещаются методы исследования, научная новина и практическая значимость.

В научном исследовании уточнены понятия “интерес”, “читательские интересы”, “информационная обучающая среда”, “формирование читательских интересов младших школьников в условиях информационной обучающей среде”; рассмотрены особенности текста, его жанров и стилей, библиографического аппарата печатных изданий и библиотеки, информационных средств (словесных, визуальных, аудиальных, аудиовизуальных); определены психологические факторы читательских интересов.

Формирование читательских интересов строится в соответствии с дидактическими основами, к которым относятся принципы, методы, формы организации учебной деятельности и практической работы. Принципы как системы основных требований соотносятся с целями (всестороннего развития личности, целостности учебно-воспитательного процесса, природосообразности), с содержанием (научности, мотивации, доступности, системности и последовательности, преемственности и перспективности, наглядности, проблемности) формами организации работы (индивидуализации и дифференциации обучения, сотрудничества) и результатом (прочности).

Обеспечить положительный результат развития интереса к чтению способствуют методы, отмеченные по таким признакам, как: по источнику информации (словесные, практические, наглядные); характеру самостоятельной познавательной деятельности (репродуктивные, частично-поисковые, проблемные); результату (контроль/самоконтроль).

Функционирование процесса формирования читательских интересов осуществляется через реализацию определенных форм организации учебной деятельности (уроки классного и внеклассного чтения) и практической работы (индивидуальной, фронтальной, групповой).

Анализ программ, учебно-методической литературы по развитию читательских интересов и использования информационно-обучающих средств в школьной практике дает возможность говорить о том, что представленные материалы в недостаточной степени способствуют формированию интереса к чтению младших школьников в информационной обучающей среде.

Анкетирование, интервьюирование учителей и наблюдения за их педагогическим опытом, а также анкетирование, беседы со школьниками позволили установить основные причины снижения интереса к чтению: малое количество дидактического материала лишает учителей надежного ориентирования в выборе дидактических основ; слабую осведомленность учителей не только по

развитию самого интереса, но и с работой информационно-обучающими средствами; недостаточное владение учащимися знаниями и умениями, которые дают возможность без усилий читать за осознанным выбором. Результатами этих причин являются неумение школьников организовывать самостоятельную деятельность с книгой; отсутствие заинтересованности к урокам чтения; проведение свободного времени за компьютером.

На констатирующем этапе исследования разработаны критерии оценивания (мотивационный, практический, творческий) и уровни сформированности этих интересов. Анализ констатирующего среза подтвердил недостаточный уровень развития читательских интересов, выявив слабую степень проявления интереса к литературе, ошибки, недочеты, возникающие у учащихся во время выбора книг и работы с ними, выполнения творческих заданий.

В диссертации представлена технология формирования читательских интересов в информационной обучающей среде, которая включает: цель, содержание обучения, методы, формы организации учебной деятельности и практической работы, этапы, диагностический инструментарий, результат.

Составляющими читательского интереса являются знания и умения.

Работа по формированию интереса к чтению реализуется поэтапно (подготовительный, начальный, основной), а также на основе усовершенствованных по содержанию и структуре традиционных уроков классного и внеклассного чтения, которые характеризуются пятиэтапностью (мотивация и ориентирование; восприятие нового материала / текста; работа с учебником и книгой / анализ текста; закрепление; контроль). Нестандартные уроки проводятся на основе трех этапов (мотивация и ориентирование; восприятие материала урока; итог урока).

В процессе развития интереса к чтению на каждой структуре уроков применяются различные информационно-обучающие средства (печатные издания, тексты познавательного и воспитательного характера, технические средства, наглядные материалы). Первые два (печатные издания, тексты) формируют умения, которые свидетельствуют о сформированности данных интересов; другие - опосредованно помогают учителю, так как используются для передачи информации, заинтересованности темой урока, книжкой, творчеством писателя, ознакомление с приемами нахождения литературы, закрепление.

Приведенные в диссертации результаты формирующего эксперимента свидетельствуют об эффективности разработанной технологии. Исследованием установлено, что уровень развития читательских интересов младших школьников в информационной обучающей среде повысился при условии рационального использования дидактических основ и информационно-обучающих средств, а также успешного усвоения не только теоретических сведений, но и практических умений.

Ключевые слова: интерес, читательские интересы, информационная обучающая среда,

информационные средства, дидактические основы, младшие школьники, технология.

ANNOTATION

Kompaniy O.V. Didactic principles of forming readers' interests of the pupils of primary schools in the conditions of information surroundings - Manuscript.

Thesis for the candidate degree of Pedagogical sciences, speciality 13.00.09. – Theory of Teaching. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Department of education and science of Ukraine. – Ternopil, 2013.

The didactic means of forming the reader interests in the informative teaching environment are proved in the dissertation. The principles, methods and the form of organization of educational activity and work are referred to the didactic approaches; besides, some of the main concepts are elaborated in the dissertation. It is found that knowledge and skills are the components of the reader interest. The formation of mentioned interests originates on the ground of intentionally organized work of classroom and extracurricular reading, which stipulates five stages of giving traditional classes. Non-standard lessons have their own alternative construction, but they can include some similar work activities. Such informative means as verbal, visual, audio and audio-visual, don't have influence on the process of forming the reader interests, but can only be used for information transfer, interest in the topic of the lesson, the book, the creative work of the writer, reinforce, studying the methods of searching the literature etc.

The technology of forming the reader interests among schoolchildren in the informative teaching environment was worked out in the dissertation. This technology contains the aim, syllabus, methods, forms of organization of educational activity and work, diagnostic test instruments, informative means, the result.

Key words: interest, reader interests, informative teaching environment, informative methods, didactic means, schoolchildren, technology.

Підписано до друку 12.08.2013 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 08/13/4-1

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Кривоноса, 2б,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

8 (0352) 40-00-63

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до державного реєстру видавців, виготівників

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.

ФО Осадца Ю.В.